

labirinte misli in čustva, v podzavestnost, elementarnost, uganke, dočim je na pr. pri Turgenjevu in Tolstem vse kot na dlani. Navadni kraseči pridevki so zanj: ekstatičen, vizionaren, satanski.

Silno neposredno se dojmijo njegovi spisi, saj je vse sam prečutil, preživel. Kot nihilist obsojen na smrt — tovariš mu je zblaznel vsled tega — pomiloščen na štiri leta kátorge si je zakorenili božjastnik čisto razdrmal živčevje. Njegov časopis v Petrogradu je bedasto prepovedan, beda davi ljubljenca Muz na vseh koncih in krajih, da se nadčloveško upira pod težo dolgov in slednjič zbeži v London, Pariz. Pridruži se nepriznanje, zasmeh; ni čudo, če se vsled hlastnega pisanja ni utegnil osredotočiti. Obširnost in ponavljanje — v poedinih slučajih imitatoričnega značaja — je znan nedostatek v kompoziciji njegovih romanov, ki se začenjajo radi tik pred polomom, se odigravajo skoro brez zunanjih dogodkov, polni vztrajne in ostroumne analize, spretnega zavozlanja in zamotanih situacij. Ne oporekam pa, če si je kdo še česa želel ob razpletu na pr. v Zločinu in kazni, umotvoru, ki očituje, kako socialna okolica zaseje v človeško psiho seme in kal zločina, dočim so Prizori iz mrtve hiše pokazali prvič v deželi knute, da je poživljeni kaznjenec tudi po božji podobi ustvarjen in kljub mijazmom ambijenta zmožen moralne moči ter dostikrat nenavadno darovit ... Ker Dostojevski ni bil dramatik, voli večkrat formo spominov, pisem, pripovedovanje v prvi osebi kakor ravno v predstojećem Mrtvem domu, kjer je v obliki zapuščenih papirjev plemiškega jetnika, ljubosumnega ubijalca svoje žene, veličastneje nego Pellico v Le mie prigioni razodeva povsem nov svet, obljuden po konglomeratu raznorodih življev. Siva sivina sibirске prisilne delavnice leži nad temi žaljivo vljudnimi poljskimi žlahčiči, simpatičnimi Čerkezi, nad Tatari, Judi, ruskimi plemenitaši, mužiki in potepuhi ter razbojniki, katerim je skupna zgolj neiztrebljiva mržnja do blagorodnih beloročnikov. Življenje teh „nesrečnikov“, kakor so ruski ljudje v intuitivni prolepsi krstili zločince, je razkrojeno pred našo zenico, seve v nekoliko temperirani razsvetljavi, nego je bilo jetnikovanje Dostojevskega, zakaj cenzura mu je očkovala preko rame ... Oglejte si o priliki te slike, skice in scene: delo, cerkev, prazniki, kopelj, bólnica, rafinirano šibanje in bičanje, pri katerem se omenja marquis de Sade in marquise de Brinvilliers, glediška predstava, upor, beg, ostrožne živali, vrinjene tuje zgodbe. Katoržniki kradejo nekako umetniško zaradi kraje same drug drugemu, vtihotaplajo s tatinsko zvitostjo žganje v črevih, opletenih ob skritih udih života, si zahočejo včasih nepremagljivo nastopiti kot neodvisen gospod, kar se zgodi s kako premeditirano pijanščino, nekateri na pr. Šapkin so nadvse zabavni humoristi, ki blagodejno prekinjajo enolično mrkost arestantov ... Za nešolane bralce bo menda kakšna stran umovanja in razglabljanja preveč, paznemu odpre neznatna opazka razgled v sinjo daljo. — Končno bodi pristavljeno, da bi bila banalnost, hvaliti odlični Levstikov prevod.

Anton Debeljak.

Zbornik. Na svetlo daje „Matica Slovenska“. XIV. zvezek. Uredil dr. Fran Ilešič. V Ljubljani, 1912. V. 8°. 125 str.

Matičnega Zbornika 14. zvezek nam je prinesel nekaj črtic iz življenja dveh priložnostnih pesnikov, namreč abbeja Martina Kuralta in profesorja Iv. Ant. Zupančiča. Ako bi ne bila ta dva že sicer kot vzbujač slovenskega rodoljubja in narodne zavednosti, ki sta se z Linhartom in Vodnikom vred med prvimi zanimala za slovensko narodno pesem, vredna naše posebne pozornosti, samo kot priložnostna pesnika z bombastno nemško dikcijo, bi menda komaj vzbujala večje zanimanje, kajti priložnostni pesniki s svojim proslavljanjem raznih rojstev in porok, inštalacij

in inauguracij, slovesnih prihodov in odhodnih sloves i. t. d. rekel bi — si litteraria componere licet vulgaribus — da so čestokrat kakor preglasni prosjaki na božjih potih. Uredništvo Zbornika pravi v pripombi, da je dr. Remeševo študijo popolnilo, kar je vse hvale vredno; nam pa kaže pripomniti, da če se je že lotilo popolnjevanja, naj bi jo bilo še bolj popolnilo ter pojasnilo še marsiktero zagonečno, nerazrešeno točko o Kuraltu. Tako n. pr. se mi zdi, da nam je g. pisatelj ostal na dolgu, kar je na 3. strani obljubil, češ da nam bo o Martinovem stricu, župniku Gašperju Kuraltu, kaj več povedal — pa nam še tega ni opomnil, da je bil od l. 1785 do 8. aprila 1800 župnik in dekan v Mengšu. Na isti strani pravi gospod pisatelj, da o Robertu Kuraltu ne vé, [v kakem razmerju da je bil do Martina Kuralta. Tu se je tudi nudila popolnjevavcu ugodna prilika povedati o Robertu kaj več, četudi bi ne mogel dognati, ali je bil „Martinov brat ali kak drug bližnji sorodnik“, vsaj to bi se iz Linhartovega pisma do Martina, iz stavka (str. 71) „Robert Kuralt ist nicht in Krain, sondern irgendwo in Oesterreich“ dalo povdariti, da Martina in Roberta ne gre zamenjavati oziroma, da Robert ni bil nikdar knjižničar v Lvovu, kakor trdi n. pr. Hurter (Nomenclator literarius) in Meusel (Das gelehrte Deutschland, III. Nachtr.). O Robertu bi popolnjevavec, če je njegovo ime že enkrat omenjeno, lahko povedal vsaj to, kar je znanega o njegovem literarnem delovanju, — morda bi se po tem dalo sumnjati, da utegne biti z Martinom soroden i po pokolenju, kakor mu je bil po mišljenju; toda v tem slučaju bi bil Linhart bržčas dostavil kak „Onkel, Vetter“ ali kaj podobnega. — Za kulturno zgodovino tedanje dobe gotovo Robert ni manj važen od Martina. Nemirna duhova in dosti svojeglavna sta bila oba. — Bil je Robert Kuralt knjižničar v Stiškem samostanu pod zadnjim opatom Francom Ksav. baronom Tauffrerjem, ki ga je pa iz Stiškega samostana relegiral v Schlierbach na Zgornjem Avstrijskem. Ta Robert je l. 1781 na Dunaju dal na svetlo znamenito delo „Genuina totius iurisprudentiae sacrae principia“, ki je takoj drugo leto potem pri Kurzbecku izišlo v nemškem prevodu. Ker je bil Robert s tem svojim delom med učenim svetom bolj poznan, nego Martin po drugi izdaji Janschovega čebelarstva, od tod mislim, da je nastala Hurterjeva zamemba: „Robertus Curalt Ord. Cist. ab ao. 1784—1811 custos bibliothecae universitatis Leopolitanae“. (Sicer je pa morda Robert samo samostansko ime.)

Pogrešam dalje tudi opombe, da je znal Kuralt svoje priložnostne izdelke mutatis mutandis tudi večkrat porabiti, da je n. pr. pesem, ki jo je recimo l. 1799 objavil v Lvovu, dvajset let pozneje zopet izdal v Ljubljani. To, kar je izšlo l. 1800 v Lvovu pod naslovom „Am Feste Johannes des Täufers. Ein Provinziallied für Ostgalizien“ ... je zopet ponovil v Ilirskem listu št. 29 (16. julija 1819) pod naslovom „Amynt am Tage Johannes des Täufers“. Prvih osem kitic je dobesedno prevzetih. Podpisoval se je M. C. ali pa M. C. I. (Martin Curalt Illyr.) n. pr. v Ilirskem listu 14. julija 1820 (št. 28.) čitamo pod naslovom „Sophron in das Stamm-buch seiner Frau“ osmerovrstičen epigram s podpisom M. C., v Ilirskem listu 21. februarja 1823 (št. 8.) zopet rezek epigram „Fortuna, Persmodil und Minerva im Anfange des Jahres:

Fortuna läßt dem Persmodil,
Weil blindlings hin sie so es will,
Noch fort und fort Reichthümer fließen. ---
Minerva lacht dazu und spricht:
Ich aber geb' ihm ewig nicht
Die Kunst, Reichthümer zu genießen.

C.

Ta podpis C. je po mojem mnenju tudi Curalt. Kuraltov je bržčas tudi v Ilirskem listu 1820 (št. 1.) „Neujahrswunsch eines Postschreibers“ s podpisom „Striegelswerth am 1. Janmonats 1820 Tachypus Epistolander Postschreiber daselbst. C.“ Čuden je videti ta podpis s C, kajti navadno se je menda pisal s K. Netočna je trditev na strani 2., da je g. Pintar po farni matriki v Stari Loki dognal, da se je oni Kuralt iz l. 1757 rodil v Žabnici od roditeljev Miklavža in Mine. To je dognal Besniški župnik, g. Fr. Pokorn, od katerega je podpisan dobil potrebne podatke in jih Remešu sporočil. — Suum cuique! Spoznali smo na tem iz češčine prevedenem spisu, da je popolnjevanje in krajšanje kaj rado še nepopolno.

Dan na dan lahko opazujemo, kako je sedanja slovenščina ukopana in vgreznjena v moderne imperfektivnikarske nauke, zato se ne bomo čudili prevodu, ki je iz „Eben als ich diesen Brief schließe, kommt ihr Vater zu mir“ napravil „Ravno ko končujem to pismo, prihaja Vaš oče k meni“. — Jaz bi rekel: „Ravno ko sem bil na tem, da pismo končam, je prišel Vaš oče k meni“; tudi „priede“ bi mi ne bil neugoden, nad „prihaja“ se je pa moja izneslovenelost kajpada morala spotekniti. Pa kaj zato? — Samo da je nedovršnikovanju ustrezno, — slovenstvo je rešeno. —

L. Pintar.

Časopis za zgodovino in narodopisje. 9. letnik (1912). Izdaja Zgodovinsko društvo za Slovensko Štajersko, Maribor. 80. 166 str. — Člani društva ga dobe brezplačno, za nečlane stane 6 K.

Nekoliko pozno je razposlalo letos Zgodovinsko društvo ta svoj dar članom, zato pa jih je odškodilo z njegovo bogato in zanimivo vsebino. V prvem članku, „Vitezi Pesničarji“ (str. 1–41) opisuje Fr. Kovačič rodbino plemenitašev, ki so imeli svoj prvotni dom v Pesnici pri Mariboru, ki so, kolikor nam zgodovinski viri poročajo, nekako izrastli iz naših domačih tal in bili, kakor vse kaže, domače, slovenske krvi. Od l. 1190., ko zasledimo prvega Pesničarja s pristnim domačim imenom Negoj, pa tje do l. 1574., ko je (25. aprila) umrl zadnji tega imena in rodu, Wolf Konrad, zasledujemo, kolikor je mogoče po ohranjenih virih, zgodovino teh vitezov, ki so igrali svojo veliko vlogo za časa Baumkircherja, Vitovca, celjskih grofov in našega kralja Matjaža. Najvažnejše listine za njihovo življenje so dodane v prepisih in obsegajo dobo od l. 1343–1414. — Fr. Kidrič je objavil zanimiv članek, „Oblega Sigeta v sodobnem hrvaškem opisu“ (str. 42–97). Znamenita oblega Sigeta (1566) je bila sicer znana po latinskih in nemških prevodih sodobnega hrvaškega opisa, toda o hrvaškem izvirniku do najnovejšega časa ni bilo ne duha ne sluha, in še leta 1911. je moral Klaić pisati, da je „ili negdje zametnut ili je propao“. A. Kaspret pa je v arhivu kneza Karla Auersperga na gornjeavstrijskem gradu Losensteinleithnu zasledil glagoljski rokopis, ki ga je Kidrič tukaj priobčil prepisanega v latinico. S podrobno analizo zgodovinskih poročil in gramatično preiskavo teksta dokazuje, da je bil pisec tega poročila severni čakavec, ki je poznal hrvaško literarno tradicijo, bil med oblego v Sigetu, prišel 7. septembra 1566 v turško robstvo in bil pozneje odkupljen. S tem kratkim poročilom pa bogata vsebina tega zanimivega članka seveda ni izčrpana. — M. Dolenc, naš znani pravni zgodovinar in teoretik, je opisal „Postanek in pomen inštrukcij za krvna sodišča na Štajerskem, Kranjskem in Koroškem“ (str. 98–115) in pokazal, s kakim uspehom je pridobivala notranje-avstrijska vlada čimdalje več vpliva na justično upravo, absolutistično stremljenje, ki je privedlo nazadnje do tega, da je postalo krvno sodstvo, ki je bilo izkraj čisto ali vsaj z malimi izjemami samostojno, nazadnje pravcata karikatura. Čuditi se je, da se je, vsaj formalno, vzdržalo tje do srede XIX. stol. (1850). Spis